

Erfstellingen en legaten: zoek een goede notaris

In gesprek met notaris mr. Eva (E.M.) van Dorst-Dijkers

Tekst Jos Aarnoudse **Beeld** PR

Een beetje verwaaid komt mw. Van Dorst binnen in het kantoor van de VKB in Dordrecht. Haar kantoor is in Maasdam, maar ze woont op een steenworp afstand. "Ik heb vandaag de zorg voor de kinderen, tien en zes jaar oud, want de scholen zijn dicht, en ik heb net mijn zoon even weggebracht naar een vriendje op de fiets, vandaar". We gaan het hebben over erfstellingen en legaten. Ik heb haar leren kennen toen ik als dominee voorging in de Wilhelminakerk in Dordrecht. Zij was één van de kerk-gangers. En, een van de weinigen (als je geen kerkrentmeester bent) – vermoed ik – die weten wat de VKB is. Toen ik ernaar vroeg, vertelde ze me dat ze notaris was en zodoende de VKB kende.

Coronaperikelen

Als we aan de thee zitten, begint het gesprek, zoals zoveel gesprekken van vandaag met de invloed van corona op het dagelijks leven. "Mijn man en ik komen in aanmerking voor twee dagen noodopvang voor de kinderen, hij werkt als jurist bij de Raad van State en ik heb mijn notariskantoor, maar de rest moeten we zelf opvangen. En dan ook meteen die schoolbegeleiding. Het is een hele klus." Ik vraag hoe dat zit met die noodopvang en het notariswerk. Van Dorst: "Niet alles is uiteraard cruciaal. Een contract of een hypotheek kan soms ook wel wachten. Maar als je in een laatste levensfase nog een testament moet opmaken of veranderen, dan moet je bij die persoon op bezoek kunnen zonder uitstel. Dus een deel van mijn werktijd is aangemerkt als cruciaal." Daarmee zijn we met dit voorbeeld meteen bij ons onderwerp aanbeland.

Notariskantoor in Maasdam

Maar eerst ben ik nog wel benieuwd hoe je besluit een notariskantoor in Maasdam te beginnen. "Word je dan halverwege de middelbare school wakker met de ingeving: yes, ik word notaris?" Van Dorst: "Nee, zo is het niet gegaan. Wel wilde ik rechten studeren. Dan kun je een paar kanten op: advocatuur, rechtspraak, wetenschap of notariaat bijvoorbeeld. In mijn eerste jaar heb ik gewoon een paar 'snuffelstages' gedaan, en toen kreeg ik het idee dat het notariaat het beste paste bij mij en bij wat ik wilde gaan doen. Geen spijt van gehad. Ik doe het nu ruim 20 jaar waarvan 14 jaar als notaris en ik geniet elke dag van mijn werk. Maasdam is voor mij niet onbekend, want

mijn vader en moeder waren er huisarts. Er was in dat deel van de Hoeksche Waard geen notaris gevestigd, dus ik ben gewoon begonnen en het loopt prima."

Erflater persoonlijk spreken

"Graag wil ik het hebben over het perspectief van de schenker en van de ontvanger" zo snijden we het eigenlijk gespreksonderwerp aan. "Maar eerst de schenker: stel mijn oude vader vraagt mij: ga jij eens bij de notaris informeren hoe het werkt om geld aan de kerk na te laten, wat krijg ik dan te horen? Kan ik dat dan voor hem regelen?" Mr. Van Dorst: "Informatie kun je krijgen, maar regelen kan niet. Je moet als notaris altijd spreken met de persoon zelf. Het gaat om het vastleggen van de uiterste wilsbeschikking van iemand. Een notaris (of een bevoegde medewerker van de notaris) moet zelf vaststellen wat iemand wil en of dat in vrijheid en in tegenwoordigheid van geest kan worden geuit. Kinderen zijn dan bij voorkeur geen spreekbuis, want zij zijn vaak belanghebbend. Dus uw vader moet naar het kantoor komen, of als dat niet lukt, komen wij naar hem toe. Overigens komt het niet veel voor dat mensen met kinderen de kerk als erfgenaam aanwijzen. Wel wordt er dan soms een legaat opgenomen: dus een deel van de erfenis, een bedrag, of een percentage van een bepaalde waarde. Mensen zonder kinderen laten wel vaak hun erfenis na aan een organisatie als de kerk. Als je erfgenaam bent, word je verantwoordelijk ►

voor de afhandeling van de erfenis, met alles er op en er aan. Maar goed, we zijn nu nog bij de schenker.”

Legitieme portie voor kinderen

“Kun je alles wel aan de kerk schenken, of is dat beperkt?” vraag ik. “Nee, je kunt – als je kinderen hebt – niet alles aan een organisatie toedelen. Kinderen hebben altijd recht op hun zogeheten legitieme portie. Dat is de helft van datgene wat de kinderen zouden krijgen, als de gehele erfenis volgens de wet zou worden verdeeld, maar ze moeten dat dan wel zelf opeisen. Kinderen van de erflater hebben daar vijf jaar de tijd voor. Ook anderen die kunnen aantonen een biologisch kind te zijn, maar nooit in familieverband waren opgenomen, of van wie het bestaan bij niemand bekend was. Dit laatste geldt uiteraard alleen bij mogelijke vaders.”

Kwaliteiten van de notaris

“Het is erg belangrijk dat je goed aangeeft bij de notaris wat je wilt. Ook mag je van een notaris verwachten dat die goed op de hoogte is van de organisaties aan wie je iets wil nalaten. Hier gaat nog wel eens het nodige mis. Uiteraard hoort het bij onze beroepscode en bij ons vak om zo nauwkeurig en zorgvuldig mogelijk vast te stellen wat iemand wil, maar soms moet je doorvragen of iets uitzoeken. Ik geef als voorbeeld iemand die zijn vermogen aan Blijdorp wilde nalaten. Het ligt voor de hand dat dit Diergaarde Blijdorp is. Maar als je dan de eerste de beste organisatie met de naam Blijdorp uit het handelsregister in het testament opneemt, dan kun je er aardig naast zitten. Want Blijdorp is ook de naam van een wijk en van een woningcorporatie. Verder heeft Diergaarde Blijdorp ook aanpalende stichtingen. Dus, wat wil de erflater nu precies? Bij kerken heb je dat ook. Neem alleen al het verschil tussen de kerk en de diaconie. In de Protestantse Kerk is de diaconie een rechtspersoon. Of wil je dat het ten goede komt van een specifieke wijk-gemeente, of een specifiek gebouw, of liever een Vriendenstichting? Dat moet je goed overwegen. Kijk dus even rond welke notaris je in de arm wil nemen. Het notariaat is weliswaar een ambt, maar ook inmiddels een concurrerende markt. De één neemt meer tijd voor je dan de ander. De één heeft meer verstand van de kerkelijke wereld dan de ander. De één is ook duurder dan de ander, zeker. Maar liever een testament dat helder en duidelijk is, waar iets meer tijd in is gaan zitten, dan te snel en te goedkoop.”

Oormerken van bestemming

“Hoe zit dat met het oormerken van legaten of erfstellingen, hoe ga je daar als notaris mee om? Logisch dat duidelijk moet zijn voor welk orgaan iets bestemd is, maar je kunt van al te specifieke bestemmingen als ontvanger ook behoorlijk last hebben.” Mw. Van Dorst: “In principe

kan een erflater alles bepalen. Het is haar of zijn wilsbeschikking. Het is aan de ontvanger om het al dan niet te aanvaarden, als je een last die eraan vastzit niet wilt. Als je echter niet aan de bestemming houdt, hebben andere belanghebbenden het recht om bezwaar te maken en ‘toekenning vervallen’ te laten verklaren. Natuurlijk praat je – als het goed is – als notaris ook over de vraag of het ‘vrij besteedbaar’ of aan een specifiek doel gebonden is en waarom iemand dat wil, en of een terminering dan wellicht ook verstandig is.”

“Kan iedereen testamenten inzien? Hoe werkt dat dan?” Mr. van Dorst: “Een testament is de wettelijke vastlegging van de uiterste wilsbeschikking. Het wordt in een register opgenomen. Dit kan ingezien worden als je belanghebbende bent, als je een akte van overlijden kunt tonen. Dit kan dus pas na overlijden. Er wordt gecheckt of je daadwerkelijk belanghebbende bent. Meestal vinden directe erfgenamen natuurlijk een afschrift van het testament in de nalatenschap van de overledene. Maar pas op, dat kan wel eens niet het laatste zijn. Er zijn nogal wat mensen die tussentijds hun testament wijzigen. Je kunt ook via een notaris proberen na te gaan of je belanghebbende bent.”

Fiscale aspecten

“Een ander aspect trouwens bij de overwegingen rond een testament is de fiscaliteit. Immers, legaten en erfstellingen aan ANBI instellingen kennen fiscale vrijstelling. Als je aan je kinderen vraagt: geef maar een stuk aan de kerk als ik er niet meer ben, dan moeten die kinderen wel eerst over de erfenis erfbelasting betalen. Dus ook dat is wel iets om te bedenken. Bovendien zeg ik altijd: als je iets wil, leg het onomstotelijk vast en belast niet je kinderen of één van je kinderen er mee, want hoe vaak komt het niet voor dat er dan toch heibel ontstaat in een familie.” Als (voormalig) pastor en geestelijk verzorger kan ik dat alleen maar beamen. We wisselen wat voorbeelden uit van situaties die we meemaakten, waar je alleen maar hoofdschuddend aan terug kunt denken.

Legitieme vorm van geldwerven?

“Wat vindt u als notaris ervan om als kerk ook deze manier van geldwerving onder de aandacht van oudere leden te brengen? Wij merken dat er soms wel wat gêne is om dit in de kerk bespreekbaar te maken, zo van: u kunt ook aan de kerk of de diaconie denken in uw testament.” Mw. Van Dorst: “Je moet daar prudent mee omgaan. Soms heb ik ook wel eens een ‘niet pluis’ gevoel gehad. Een mevrouw die door de kerkgemeenschap flink werd geholpen en wel alles aan die kerk wilde nalaten. Maar de mevrouw van die kerk die haar chauffeur was en haar rolstoel duwde, zal ik maar zeggen, was wel erg bemoeizuchtig en sturend. Dan wil ik sowieso zo’n vrouw alleen spreken. Dat is standaard, en dan bel ik haar later nog eens op: is dit echt wat u wilt? Oudere mensen kunnen kwetsbaar zijn, en

“Maar hoe dan ook, ook na 25 jaar, probeer altijd in de geest van de bepaling te besteden.”

Mr. Eva van Dorst-Dijkers

1994-1999	notarieel recht Rijksuniversiteit Groningen
1999-2003	kandidaat-notaris in Rotterdam
2003-2006	kandidaat-notaris in Dordrecht
2007-heden	notaris in Maasdam, nu gemeente Hoeksche Waard
2012-2016	diaken bij de Wilhelminakerk in Dordrecht

daar kun je oneigenlijk gebruik van maken. Maar voor het overige: er is helemaal niks mis met het onder de aandacht brengen bij senioren dat ook de kerk een organisatie is die het nu eenmaal van donaties en giften moet hebben. Dat doen legio andere goede-doelen organisaties ook. Zij maken het je nog makkelijk ook met een eigen notaris en al. Geef goede informatie en breng dit gewoon onder de aandacht van je mensen, zou ik zeggen". "Is het een specialisme onder notarissen, of doet elke notaris aan testamenten?" Mw. Van Dorst: "Elk kantoor, behalve op de Zuidas in Amsterdam misschien, doet ook aan familierecht, maar dan kom ik terug op wat eerder ter sprake kwam: de éne notaris is de andere niet, dus informeer vooraf welke ervaringen juist bij het nalaten aan de kerk er bij verschillende notarissen bij je in de buurt bekend zijn".

Zuiver en beneficiair aanvaarden

"Als we kijken naar de ontvanger, de kerk, wat is er dan te vertellen?" Van Dorst: "Je hebt het verschil tussen 'zuiver aanvaarden' en 'beneficiair aanvaarden'. Het eerste betekent dat je de gehele verantwoordelijkheid van bezittingen en schulden van de erflater op je neemt. Naar mijn mening kun je dat als kerk nooit doen. Dat doe je als je je persoonlijk verantwoordelijk voelt voor wat de erflater nalaat, niet anders. Beneficiair aanvaarden betekent, dat je alleen een batig saldo ontvangt en niet aansprakelijk wordt voor een eventuele restschuld. Dus altijd 'beneficiair' aanvaarden', al kost dat dan zo'n 130 euro. Soms vraagt een kerkrentmeester mij of dat wel chic is, en of er geen wantrouwen uitspreekt. Ik zeg dan: maak er een soort algemeen besluit van, dan kun je daar altijd op terugvallen. Je weet nooit, ook familie niet, wat er eventueel tevoorschijn komt."

"Aanvaarden, ook beneficiair aanvaarden betekent overigens wel – en dat realiseert zich niet iedereen – dat je hoe dan ook verantwoordelijk bent voor de afhandeling, ook als er schulden zijn. Bij een legaat is dit natuurlijk niet aan de orde: dat krijg je gewoon, maar soms ben je wel afhankelijk van de afwikkeling, bijvoorbeeld als het gaat

om een bepaald percentage van een waarde (van een huis bijvoorbeeld)."

Erfenis of legaat weigeren

"Kun je een erfenis of een legaat ook weigeren, op welke gronden doe je dat?" Mw. Van Dorst: "Dat kan zeker. Dat kan als je lasten die er aan verbonden zijn, niet acceptabel vindt. Maar ik heb ook wel meegemaakt dat een kerkgenootschap op ethische gronden niet in een erfenis betrokken wilde worden, omdat er bijvoorbeeld wel of niet buitenechtelijke kinderen in het spel waren."

"Ook kan ik me voorstellen, dat je – hoe lonkend de hoogte van een erfening ook kan zijn – twijfels hebt over de herkomst van het nagelaten vermogen. Natuurlijk kan iemand die bij leven op een bijzonder onethische manier vermogen heeft opgebouwd nog iets goeds willen doen. Maar je kunt ook in situaties verzeild raken met belanghebbende partijen die claims stellen, waar je niet in verzeild wil raken. Maar goed, dit zijn uitzonderingen en het kan ook zuiver zijn. Het verhaal van Zacheüs staat niet voor niets ook in de Bijbel."

Hoe omgaan met oormerking als ontvanger?

"Tenslotte: hoe ga je als ontvanger om met oormerking?" vraag ik. Mw. Van Dorst: "Je eraan houden, en als het niet meer al te letterlijk kan, bijvoorbeeld omdat het orgel waar het oorspronkelijk voor was, is vervangen, dan 'in de geest van'. Hoe langer een fonds bestaat, hoe meer dit kan spelen. Je kunt volgens mij ook via de rechtbank formeel ontslagen worden van de verplichting, maar dat heb ik niet helemaal paraat. Maar hoe dan ook, ook na 25 jaar, probeer altijd in de geest van de bepaling te besteden." Na een uitgebreide 'rondleiding' in het gebied van de erfstellingen en legaten en na een hartelijk gesprek, dank ik mw. mr. Eva van Dorst-Dijkers voor alles wat ze heeft willen vertellen. We gaan het delen met onze kerkrentmeesters in den lande.

NOTARISKANTOOR
VAN DORST-DIJKERS

